

Töre Bu Defa İsveç'teydi: "Fadime Şahindal Namus Cinayeti" Haberlerinin Yapısalcılık Etkisindeki Britanya Kültürel Çalışmaları Çerçevesinde İncelenmesi

ÖMER ÖZER

Öz

Çalışmada Britanya kültürel çalışmaları üç dönemde ele alınmış ve ortada kalan yapısalcılık etkisindeki kültürel çalışmaları çerçevesinde haber çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Örnek alınan olay, İsveç'te 21 Ocak 2002'de işlenen Fadime Şahindal cinayetidir. Amaç, konuyla ilgili Milliyet gazetesinin web sayfasında yer verilen bazı haberlerin sunumunda yapılan ideolojik üretimi ortaya çıkarmaktır. Çözümleme, Britanya kültürel çalışmalarının en önemli haber çözümlemesi ve değerlendirmesinin yapıldığı Policing the Crisis: Mugging, The State, And Law And Order kitabının 3. ve 4. bölümleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikli olarak çalışma, yapısalcılık etkisinde kalan Britanya kültürel çalışmaları çerçevesinde bütünlüklü olarak haber çözümlemesi yapılabileceğini göstermiştir. Milliyet gazetesi, çoğunluk için ne tür olayların cereyan ettiğini tanımlamış ve Fadime Şahindal cinayetinin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda güçlü yorumlar yapmıştır. Haberlere öncelikli olarak şiddet üzerinden değer atfedilmiş, klişe sunum yapılmış, objektiflik kategorisi tümüyle işlenememiş, suç kişiselleştirilerek töre yüceltilmiş ve tartışmaya açılmamıştır. Tartışmaya açılmayan bir konu da entegrasyondur. Milliyet gazetesi, haberlerinde hep olay anını yansıtmıştır. Yaşamı boyunca aktif olmaya çalışmış bir kadın, haberlerde keskin bir dil ve anlamı ötekileştiren riskli sözcükler yüzünden pasifleştirilmiş, eksik ardalın ve yanlış bağlam bilgisi dolayısıyla olay ideolojik üretime konu yapılmıştır. Milliyet gazetesi, Fadime Şahindal cinayetini yapısal olarak yanlış sunmuştur. Çalışma, basının hegemonyanın başarılmasında işlevsel olduğunu ve bir ideolojik aygıt konumunda bulunduğunu önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Fadime Şahindal, töre cinayeti, basın, yapısal yanlılık sorunu, ideolojik aygıt, hegemonya, ideolojik üretim.

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 26.04.2020

Kabul Tarihi: 18.06.2020

ORCID ID: 0000-0001-9776-3124

E-mail: omerozer@anadolu.edu.tr

Moral Law was in Sweden this time: An Examination of “Fadime Şahindal Honor Killing” News within the Framework of Britain Cultural Studies heavily influenced by the Structuralism

ÖMER ÖZER

Abstract

In the study, we study the British cultural studies in three different periods and carry out a news analysis within the framework of cultural studies heavily influenced by structuralism. The case study is involving the honor killing of Fadime Şahindal, committed on 21 January 2002 in Sweden. The major aim is to reveal the ideological production made in the presentation of some news on the website of the Milliyet newspaper. The analysis was carried out based on the chapters 3 and 4 of the book Policing the Crisis: Mugging, The State, and Law and Order, where the most important news analysis and evaluation of British cultural studies were conducted. First of all, the study showed that, within the framework of British cultural studies, which were influenced by structuralism, news analysis could be carried out as a whole. Milliyet newspaper described what kinds of events took place for the majority and made strong comments on how the murder of Fadime Şahindal should be understood. The news was primarily valued attributing to violence, a cliché presentation was made, the objectivity category could not be committed entirely and the crime was personalized and glorified and not opened for discussion. The integration of Turks into Swedish society is never discussed in news. Instead, Milliyet newspaper always covered the moment of the incident. A woman who has been trying to be active throughout her life has been passivated by using a sharp language and other risky words that make the meaning alien, and the event has been the subject of ideological production due to incomplete background and incorrect context knowledge. Milliyet newspaper showed a structural biased presenting the news of honor killing of Fadime Şahindal. Thus, the study concludes that the press should be considered as a functional in establishing the hegemony and is an ideological device of it.

Key Words: Fadime Şahindal, honor killing, press, structural bias, ideological apparatus, hegemony, ideological production.

Research Paper

Received: 26.04.2020

Accepted: 18.06.2020

ORCID ID: 0000-0001-9776-3124

E-mail: omeroz@anadolu.edu.tr

1. Giriş

“Fadime Şahindal’ın ailesi o henüz 7 yaşındayken Elbistan’dan İsveç’e göç etti. Şahindal, 1996 yılında bir bilgisayar kursunda Patrik Lindsjö adlı İsveçli gençle tanıştı. Çift, birbirine aşık oldu. Genç kadın, ailesinin bu ilişkiye tepki vereceğini bildiği için birlikteliğini gizlemek zorunda kaldı. Baba Rahmi Şahindal, ilişkiden haberdar olunca kızını evlatlıktan reddetti. Ailesinden tehditler almaya başlayan Fadime Şahindal, İsveç’e göç eden Türk ailelere mensup genç kadınların yaşadığı zorlukları basın aracılığıyla paylaştı. Şahindal’ın hikayesi kısa sürede İsveç’te gündeme oturdu. Çiftin aynı evi taşınmayı planladıkları günlerde Patrik Lindsjö, 3 Haziran 1998’de trafik kazasında hayatını kaybetti. Fadime Şahindal ise 21 Ocak 2002 tarihinde 26 yaşındayken bir sivil toplum kuruluşunda 6 ay çalışmak üzere gideceği Kenya’ya uçmasına 1 hafta kala, annesi ve kız kardeşleriyle gizlice veda-laştığı sırada babası tarafından Uppsala’da öldürüldü.” (Milliyet, 15 Kasım 2014).

Yukarıdaki alıntıda da anlaşılacağı gibi bu çalışmanın konusunu, İsveç’te 21 Ocak 2002’de işlenen Fadime Şahindal cinayeti oluşturmaktadır. Temel amaç, Milliyet gazetesinde yer alan konuyla ilgili bazı haberlerin, yapısalcılık etkisindeki Britanya kültürel çalışmaları çerçevesinde çözümlemesini yapmak ve sunumda yapılan ideolojik üretimi ortaya çıkarmaktır. Temel teze göre, haber metinlerinde yapılan ideolojik üretimi ortaya çıkarmak bakımından Britanya kültürel çalışmaları bütünlüklü olarak kullanılabilir. Türkiye’de çoğunlukla Antonio Gramsci ve Louis Althusser’in kuramları ve kavramları ile bazı dil bilimsel kuram ve kavramlardan yararlanılarak hazırlanan kuramsal temelin uygulamasında başta Teun Adrian van Dijk’in makro-mikro modeli olmak üzere eleştirel söylem çözümlemesi kullanılmaktadır. Bir başka deyişle Britanya kültürel çalışmaları bütünlüklü olarak baz alınmamaktadır. Bu çalışmada kuramsal temelin yanı sıra çözümleme de Stuart Hall ve arkadaşlarının (1982) 1978’de gerçekleştirdikleri çalışmaya uygun olarak yapılmıştır.

2. Britanya Kültürel Çalışmaları

Britanya kültürel çalışmaları makalede üç kategoride ele alınmıştır. Bunlar; klasik/kültürelci incelemeler, yapısalcılık etkisindeki kültürel çalışmalar ve post-yapısalcılık etkisindeki kültürel çalışmalarıdır. Bu üç kategori üzerinde etkili olan isim Antonio Gramsci ve hegemonya kavramıdır. Özellikle Stuart Hall için söylendiğinde, Gramsci’nin hegemonya kavramının önemi büyüktür (Smith, 2005; Tester, 1994: 22). Raymond Williams’ın çalışmalarında da hegemonya kavramının kullanıldığını belirtmek doğru olabilir (Stevenson, 1997). Bu nedenle kategorilere geçmeden önce hegemonya kavramına açıklık getirmek yararlı olacaktır:

Hegemonya, kültürel çalışmaların anahtar kavramlarından birisi olmuştur. Özün-

de, iktidarla pratik arasındaki bağlantıyı araştıran hegemonya kuramı, medyanın eleştirel çözümlerinde kullanılan bir akım hâline gelmiştir (Shoemaker ve Reese, 2002). Hegemonya, kabaca bir egemen iktidarın kendi yönetimi için, hâkimiyeti altındaki insanların rızalarını kazanmada başvurduğu bütün pratik stratejiler alanı olarak tanımlanabilir (Eagleton, 1996: 167). Bir yönetici sınıflar fraksiyonları ittifakının -yani tarihsel blok- bağımlı sınıflar üzerinde "zor"a değil "rıza"ya dayanan bir otorite kurması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Özbek, 1994: 79). Gitlin'e göre hegemonya, "kurulu düzene gösterilen kitle rızasının sistemli (ancak kasti olmak zorunda olmayan ya da genellikle kasti olmayan) biçimde yönlendirilmesi"dir (1980: 253'ten aktaran Shoemaker ve Reese, 2002: 151). Gramsci'ye göre, liberal-kapitalist devlette zorun kuşandığı zırhın berisinde işleyen rıza normal olarak başı çeker (Hall, 1999a). Hâkim sınıflar, hegemonyayı, ideoloji ile çalıştırmaktadır.

2.1. Klasik/Kültürelci İncelemeler

Britanya kültürel çalışmaları, 1950'lerin sonları ve 1960'ların başlarında Richard Hoggart, Raymond Williams ve E.P. Thompson'ın çalışmalarıyla Büyük Britanya'da ortaya çıkmıştır. İsmi Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinden (Centre Contemporary Cultural Studies/CCCS) almaktadır (Storey, 1993). Klasik/Kültürelci incelemeler dönemi bu üçlünün yaklaşımlarını kapsamaktadır ve Stuart Hall'un başkanlığa geçmesine kadar sürmüştür. Klasik/Kültürelci incelemeler döneminde vurgu, "sınıf" üzerinedir. Hall'un başkanlığı döneminde sınıf vurgusundan "kimlik" vurgusuna geçiş yaşanmıştır. Bu da Britanya kültürel çalışmalarının yörüngesinden çıkmasına neden olmuştur. Belirtilen isimlerin ortaya koyduğu bazı düşünce, işlem, eylem ve çalışmalara aşağıda değinilmiştir. Bunlardan önce konunun daha iyi anlaşılması için kuruluş öncesi gelişmeler verilmiştir.

Avrupa'daki kuramsal ve yönetsel gelişmelerin Britanya kültürel çalışmalarının doğmasında etkisi büyüktür. Anılan gelişmeler nelerdir? Öncelikle kapitalist endüstriyel üretim dirilmiştir. Refah devletinin inşası gündemdedir. Batılı güçler, Sovyetler Birliği'ne karşı mücadele etmektedir. Britanya'da sınıfların ortadan kaldırıldığı iddiası vardır. Savaş öncesi ve savaş sonrası farklılıklara vurgu yapılmaktadır. İlginç bir gelişme, modernite ve popüler kültürün Amerikanlaştırılmasına olumlu bakılmasıdır. Bu dönemde Britanya popüler kültürüne neredeyse her kesimden ilgi gösterilmektedir. Kültür ve medeniyet geleneği bir başka deyişle Scrutiny grubu, kitle kültürüne net bir eleştiri yapmaktadır. Ayrıca sıradan insanın gündelik kültürüne yönelik yapılan değerlendirmeler son derece seçkincidir. Bu çalışmaların içeriği, Bennett'in müthiş ifadesiyle "Kültürlülerin 'kültürlü olmayan-

ların 'kültürü' üzerine ürettikleri söylem"den oluşmaktadır. Ancak yetişkin eğitimi imdada yetişmiştir. Bu eğitimden çıkan öğrencilerin olgunlaşması ve Ulusal Öğretmenler Konferansı'nın düzenlenmesiyle süreç kırılmıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda popüler kültür incelemelerinin yeniden biçimlendirilmesinde buralarda yetişen burslu öğrencilerin katkısı büyük olmuştur (Turner, 2016: 56-60).

Britanya kültürel çalışmaları neredeyse Stuart Hall'un ismiyle özdeşleşmiştir. Ancak gerçek böyle mi? Ondan önce Hoggard, Williams ve Thompson'ın çalışmaları yer almaktadır. Britanya kültürel çalışmaları onların isimleri ve çalışmaları sayesinde ortaya çıkmıştır. Çoğu kültürel çalışmacıya göre, Stuart Hall'un katkısı büyük olabilir. Ancak başka bir açıdan Hall'un öncü isimleri ötediğini söylemek de mümkündür.

Kültürel çalışmaların kurucuları, çalışmalarına başlayana kadar kültür incelemeleri orta ve işçi sınıfı öğrencilerinin değerlerini ve ilgilerini çok az yansıtmaktadır. Zaten yansıtıldığı kadarıyla da olumsuz bakılmaktadır. Bunu gören kurucular, popüler kültür ve işçi sınıfı deneyiminin küçümseyici olmayan bir yolda kavranması gerektiğini düşünürler (Smith, 2005: 209-210). Elbette bunda kendi sınıfsal konumları da etkili olmuştur. Örneğin Hoggard, işçi sınıfından bir ailenin çocuğudur. Okuryazarlığın işlevleri yapıtında, kendi işçi sınıfı deneyimini, popüler eğlence biçimleri, mahalle pratikleri ve aile ilişkileri üzerine olan bölümlere yansıtmıştır. Bu çalışmanın bir bölümünde, halk şarkılarının söylemlerinin ve icra biçimlerinin çözümlemesi ikna edicidir. Nostalji, kitabın merkezinde yer alır. Bu kitap sayesinde Hoggard, günümüzde de geçerli olacak şekilde medya ve popüler kültüre ilişkin olarak kamusal tartışmaların önemli bir figürü olmuştur.

Williams (1991; 1993), genellikle Britanya kültürel çalışmaları kapsamındaki "kültürelci" gelenek içerisinde konumlandırılır. Williams için kültür, gündelik yaşamı inşa eden pratikler ve ilişkiler ağıdır. Ona göre bu ağ içerisinde birey öznenin oynadığı rol öne çıkarılmalıdır. Williams da Hoggard gibi işçi sınıfındandır. Williams'ın, kültür kuramını Marksist gelenek içinden oluşturduğu belirtilebilir. O, yalnızca Ortodoks Marksizm'den uzak durmuştur ve alt yapı üst yapı ve ekonomik determinist yaklaşımı reddetmiştir. Williams, altyapı ve üstyapıyı akışkanlık ve süreç içinde görür (Prof. Dr. Serdar Öztürk, kişisel görüşme, 05.04.2020).

Thompson ise Britanya kültürel çalışmaları içerisindeki "kültürelci" geleneğin herkesçe kabul gören temsilcisidir. Onun önemi sadece kültürel çalışmalarla sınırlı değildir. İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu isimli kitabı, İngiliz toplumsal tarih yazını üzerinde köklü bir etkiye sahip olmuştur. Bu çalışma sosyoloji, antropoloji ve etnografi disiplinleri tarafından popüler kültür, sınıf ve alt kültür çözümlemelerinde

mutlaka ziyaret edilmiştir. Williams gibi Thompson da kültür kuramını Marksist gelenek içerisinde inşa etmiştir ama o da, alt yapı üst yapı ve ekonomik determinist yaklaşımı reddetmiştir. Bunun nedeni kültüre hak ettiği değeri verebilmektir. Yaşanan kültür ve öznel deneyimin önemini mutlaka vurgulamıştır. Williams gibi Thompson için de kültür, gündelik yaşamı inşa eden pratikler ve ilişkiler ağıdır ve bu ağ içerisinde birey öznenin oynadığı rol öne çıkarılmalıdır. Ancak Thompson, Williams'ın kültürü "bütün bir hayat biçimi" olarak ele almasına karşı çıkmış, kültürü yaşam biçimleri arasındaki mücadele olarak tanımlamıştır. Thompson'ın kültürü, çoğunlukla toplumsal sınıf içerisinde konumlanan rekabet hâlindeki çıkarlar ve güçler arasındaki gerilim tarafından oluşturulmuştur (Turner, 2016).

Belirtilen isimler aracılığıyla kültürel çalışmalar başlangıçta kapitalizm merkezli sınıf kimliği ve kültürünün incelemesi olarak başlamıştır. Kültürel çalışmalar, daha sonraları eleştirilere de bağlı olarak yeni endüstriyel toplumlardaki etnik ve ırksal farklılıklardan, ataerkil iktidar ilişkilerinin çözümlenmesine uzanan geniş bir araştırma alanında ilerlemiştir (Lembo, 2000: 53). Bu arada geleneksel akademik disiplinlerden farklı olarak kültürel çalışmaların entelektüel ya da disiplinler bir alanı bulunmamaktadır. Bu yönde bir arayış içinde de değildir (Türkoğlu, 2004: 181). Araştırma ilgileri ve kuramsal etkileri bakımından disiplinlerarasıdır (Smith, 2005).

2.2. Yapısalcılık Etkisindeki Kültürel Çalışmalar

Yapısalcılık etkisindeki kültürel çalışmaların Stuart Hall'la başladığını söylemek mümkündür. Stuart Hall, kültürel çalışmaların önemli bir ismi olmuştur. Kültürel çalışmalar neredeyse onun ismiyle anılmaktadır. Hall, 1966'da Hoggart'ın vekili olarak Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezine katılmış, 1969'da da müdür olmuştur. Onun zamanında (10 yıl) Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, kuramsal ve entelektüel etki alanı itibarıyla muazzam bir ilerlemeyi yaşamıştır. Onun döneminde kültürel çalışmalar içinde yapısalcılık da kendine yer bulmuş, etnografik çalışmalar ve medya çalışmaları gelişme göstermiştir. Kültürel çalışmaların medyayla ilişkisi Stuart Hall'la yoğunlaşmış ve sürmüştür (Hall, 1999; 1999a). O, merkezin başına geçmesiyle birlikte "kültürel çalışmaları medya alanına yöneltmiş ya da medyayı kültürel çalışmalara çekmiştir." (Özer, 2007). Hall'un döneminde medya çözümlenmeleri, alt kültürlerde direniş pratikleri ve İngiltere'de siyasal iktidarın inşası gibi başlıklar öne çıkmıştır. Bu bakımdan alan içinde Althusser de yer almıştır; Gramsci zaten vardır. Onun 1971'de yaptığı bir konuşmada, yapısalcılık ve göstergebilimin etkileri görülmektedir. Amerikan medya çalışmalarına karşı giriştiği mücadelede Levi-Strauss, Barthes, Althusser ve Gramsci'yi kullanmıştır. Irk konusunu ele almasının nedeni, kendisinin Batı Hint Adalı olmasıyla açıklan-

maktadır. Irk konusu, kültürel çalışmaların sorun oluşturan maddelerinden birisi hâline gelmiştir. Irk ve etnisitenin baskın bir rol oynadığı temsil ve kimlik konuları, Hall'un yakın dönem çalışmalarına yön vermiştir. Hall, akademik ilgisini kendi etnisitesine, kimliğine, kültürel aidiyetlerine, cinsiyetine ilişkin sorgulamalarından üreten bir kuramcıdır (Oğuz, 2014). Hall'un kuramsal çerçevesinde kültür, ideoloji ve kimlik temaları önemli bir yere sahiptir (Stevenson, 1997: 35).

Stuart Hall'un kültürel çalışmalar içinde "yapısalcılığın momentini" dediği şey önemlidir çünkü kodların ve işaretlerin dili popüler kültür materyallerinin çözümlemesinde işlevseldir. Yani Williams'ın "yaşam deneyimi" olarak adlandırdığı şey şimdi metin olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak Williams'ın etkisi altında kalarak Paul Willis, etnografik olarak genç erkeklerin yaşamlarını incelemiştir. Hebidge, tarzın metinsel kategorisi aracılığıyla, özelde Punk olmak üzere gençlik kültürlerinin anlamını ortaya çıkarmak için semiyotiğe dönüş yapmıştır. Yapısalcılığın etkisiyle haberlerden oluşan popüler kültürel metinler de incelenmiştir. Arkası yarınlar da çözümlenmiştir Bunların yanı sıra Williamson'ın reklamcılık konusunda öncü çalışması da yer almaktadır. Bu çalışmada semiyotiğe başvurulmuştur (Barker ve GalasinÂski, 2001: 6).

Gelinen aşamada yapısalcılık etkisindeki kültürel çalışmalarının yararlandığı kuramsal ve kavramsal yapıyı ortaya çıkarmak yararlı olacaktır. Saussure (1985; 1992), modern düşüncede dilsel işaretin tam anlamıyla ilk bilimsel çözümlemesini yapmıştır (Coward ve Ellis, 1985: 27). Ona göre dil, kavramlarla yani şeyler ya da düşüncelerle bağlantılı akustik bir görüntüden yani sözcükler ve seslerden oluşmaktadır (Smith, 2005: 137). Saussure, eşsüremlili biçimde yapılması gereken dil bilim incelemesinde, temel dilsel birimin gösterge olduğunu bildirmiştir. Dil de, bu doğrultuda bir göstergeler sistemidir (Çam, 2008: 189).

Modern yapısalcılığın kurucusu olarak kabul edilen Levi-Staruss'u, Freud'un rüya yorumları, mitoloji ve nevroz üzerine çalışmaları etkilemiştir (Smith, 2005: 139). Levi-Straus'a göre bütün mitler benzer yapılara sahiptir (Storey, 1993: 73). Levi-Strauss, Batı burjuva tarzının hızla yayıldığı dönemde, bunun henüz giremediği toplumlarda akrabalık ilişkilerini incelemiştir. İkili karşıtlıklar temelinde, geleneksel antropolojinin biyolojik temeli aşamadığı anı, toplumsal yapıların yeniden üretimini ve böylece türün yeniden üretimini açıklamaya girişir. Onun yöntemi, toplumsallık gereklerinin akrabalık yapısını nasıl biçimlendirdiğini göstererek her ikisini de açıklar. "Yapı, içerdiği özne için bir yaşantıyı yerleştiren şeydir." (Coward ve Ellis, 1985: 40).

Barthes'a göre mit çözümlemesi, semiyolojinin başlangıcıdır. Semiyoloji, bütün

işaret sistemlerini kapsar ve Saussure'ün dil bilim yönteminin yeni alanlara uygulanmasının bir sonucudur (Coward ve Ellis, 1985: 49-50). Barthes'a göre iki anlam sistemi vardır: Düz anlam ve yan anlam. Yan anlam düz anlama yaslanır; aralarında sürekli karşılıklı bir hareket vardır ve böylece doğal bir bütünlük görünümündedirler (Coward ve Ellis, 1985: 54). Anlamlandırmanın birinci düzeyi, Saussure'ün üzerinde çalıştığı düzeydir. Bu düzey, göstergenin göstereni ve gösterileni arasındaki ilişkiyi ve göstergenin dışsal gerçeklikteki göndergesiyle ilişkisini betimler (Fiske, 2003: 116). Yan anlam ise mesajların iletiminde ikincil anlamlandırma düzenidir. Yan anlam, düz anlamı göstereni olarak kullanmakta ve ona başka bir anlam, bir başka gösterilen bağlamaktadır (Mutlu, 1998: 355). Yan anlam, göstergenin, kullanıcıların duygularıyla ya da heyecanlarıyla ve kültürel değerleriyle buluştuğunda oluşan etkileşimi betimlemektedir (Fiske, 2003).

Stuart Hall ve Amerikan kültürel çalışmalarının önemli figürlerinden John Fiske gibi araştırmacılar Barthes, Volosinov ve/veya Bakhtin gibi düşünürlerin dil ve anlam üzerine görüşlerinden, yaklaşım ve kavramlarından geniş ölçekli olarak yararlanmışlardır. Volosinov'un, işaretin çok vurgululuğuna ilişkin söyledikleri, 1980 sonrasında kültürel çalışmalar içinde ideoloji sorununun ele alınışında etkili olmuştur. Onun söz konusu düşünceleri, Althusser'in ideolojinin maddi bir pratik oluşu ve Gramsci'nin hegemonya ve rızaya yönelik belirttikleriyle bir araya gelecek medya metinleri ve siyasal retorik içinde bir savaşım verilebileceğine ve karşıt hegemonik bir kültürün üretilebileceğine yönelik umutları ortaya çıkarmıştır (İnal, 1996: 53). Volosinov'a göre, "Her gösterge ideolojik değerlendirme ölçütlerine maruzdur... İdeoloji alanı göstergeler alanıyla çakışır. Birbirleriyle eşitlenirler. Nerede bir gösterge varsa, orada ideoloji de vardır. İdeolojik her şey semiotik bir değere sahiptir" (Hall, 1999a: 218).

Volosinov'un kuramları, Althusser'ci dil bilimci Pecheux tarafından daha da ileri götürülmüştür. Pecheux'nün isteği, "söylemsel süreç" ve "söylemsel formasyon" kavramlarıyla Saussure'ün ünlü *langue* ve *parole* (dil ve söz) ayrımının ötesine geçmektir. Eagleton (1996: 272), Volosinov ve Pecheux'nün çalışmalarının oldukça çeşitli ve verimli bir söylem çözümlemesi tarzının doğuşuna öncülük ettiğini belirtmektedir. Pecheux'nün amacı, Saussure'ün dil çalışmalarında ihmal ettiği konuyu, yani anlamın üretimi üzerindeki toplumsal-tarihsel koşulların belirleyici etkilerini gözler önüne sermektir (Thompson, 1984'den aktaran Dursun, 2001: 49).

Anlaşılabileceği üzere Britanya kültürel çalışmalarını disiplinlerarası olduğu için çeşitli alanlardan yararlanmıştı. Bu nedenle "ideoloji" ve "dil bilimsel" boyutta yapılmıştır (Özer, 2019). Dil bilimsel boyut yukarıda ve aşağıda açıklanmıştır. İdeoloji boyutu ise Gramsci ve Althusser'e dayanmaktadır. Althusser (Hall, 1996: 19), ide-

olojinin bir pratik olduğunda ısrar etmektedir. Althusser için ideolojinin sürekli olarak maddi bir varoluşu vardır ve ideoloji devletin aygıtları ve pratikleri içine yazılmıştır. Burada bireyleri, özne diye adlandırır. İdeolojinin varoluşu ile bireylerin özneler olarak çağrılmaları ve adlandırılmaları bir ve aynı şeydir. İdeolojinin ebedi olarak ele alındığında, insanları özneler olarak çağırıldığını belirtir. Althusser böylelikle, bireylerin her zaman ve zaten özne olduklarını ifade etmektedir (1991: 65). Bu ifadeden, Althusser'e göre öznenin pasif konumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu nokta, yapısalcılığın farklı yönlerden temsilcileri olan Saussure ve Levi-Strauss'u, Althusser ile bir araya getirmektedir.

Althusser; din, aile, hukuk, siyaset, sendika, kültür, basın gibi "devletin ideolojik aygıtı" diye tanımladıklarını yönetim, polis, hükümet, ordu, mahkemeler, hapishaneler gibi aygıtlardan ayırır ve ikincisine "devletin baskı aygıtları" ismini verir. Her ikisi de birbirlerinin özelliklerinden yararlanırlar ama baskı aygıtları özünde ve öncelikle baskı yöntemiyle işlerken, ideolojik aygıtlar ideoloji kullanarak işler (1991: 35).

Anlam açısından yapısalcı ve kültürel çalışmaları bir araya getirmeye çalışan bir çalışma olarak Hall ve arkadaşlarının (1982) klasikleşmiş araştırmaları örnek verilmektedir (Curran vd., 1991: 249). Belirtilen kavram ve kuramlardan yararlanan kültürel yaklaşımın, yapısalcılıktan farklı olarak yaratıcı özne üzerinde hümanist bir vurgusu vardır. Yapısalcılık, medya söylemlerinin özerkliği ve eklemelenmesi üzerine yoğunlaşırken, kültürel yaklaşım, medya ve diğer pratikleri karmaşık bir ifadeci bütün olarak algılanan toplum içine yerleştirir (Curran vd., 1991).

2.3. Post-Yapısalcılık Etkisindeki Kültürel Çalışmalar

Britanya kültürel çalışmaları içerisinde metin çözümlemesinin başat konuma gelmesi, post-yapısalcı etkiye bağlı olarak yaşanmıştır denebilir. Bu kategorideki kuramsal ve kavramsal temele üç örnek verilmiştir. Bunlar post-yapısalcı döneme geçen Barthes, Foucault ve Derrida'dır. Barthes (1996), S/Z'de metnin yapısını değil, yapılaşmasını incelemiştir (Coward ve Ellis, 1985: 85). "Yazılabilir metinlerden" söz eder. Bunlar, okuyucuyu metnin tüketicisi değil de üreticisi haline getiren metinlerdir (Coward ve Ellis, 1985: 85). İdeolojiyi tam üretildiği anda bulup çıkartmaya çalışır (Coward ve Ellis, 1985: 86). Yan anlamlar, metin içerisine yayılmıştır; her biri bir kodun, anlaşılabilir bir biçimin açıklığıdır. Yan anlamın bu yayılışı üretken, metinler arası yapısına dikkat çekilmeden metnin gerçekliğini garantilemeye yeter (Coward ve Ellis, 1985). Düz -anlam, yan anlamın bir ürünü, bir sonucu olarak gösterilir. Düz -anlam bir kapanmanın, yan anlamsal sürecin, anlamın üretkenliğinin sınırlanmasının sonucudur (Coward ve Ellis, 1985). Bart-

hes, S/Z'de (1996) ısrarla yan anlamı savunmaktadır.

Foucault'nun söylem kuramı, iktidar kavramının değişiminde radikal bir değişimi önermektedir. Geleneksel iktidar anlayışı, bilginin doğruluğunu çarpıtan, bu nedenle doğru ve özgür bilimi olanaksız kılan bir ilişki olarak varsayılır. Foucault bu görüşe karşı gelir ve iktidarın, bilginin üretiminden ayıramayacağını savunur (Sancar Üşür, 1997: 119). Foucault'nun modeli, söylemin özneleri üretmek için nasıl iktidar ilişkileri ile bilgi adalarını kurduğu ve bilginin öznelerini nasıl tanımladığını göstermektedir (Sancar Üşür, 1997: 121). Hall'a göre (2008), kültürel çalışmalar Foucaultcu bir anlamda, söylemsel oluşumlardır. Kültürel çalışmalar çoklu söylemlere sahiptir; bir dizi farklı tarihi vardır. Formasyonların bir bütünüdür. Geçmişte, kendine özgü farklı konjonktürleri ve uğrakları vardır. Birçok farklı türdeki çalışmayı içermektedir.

Derrida, dilin durağan yapıları nosyonunu yapısökümüne uğratmıştır. Kültürel çalışmalar, Derrida'dan bazı anahtar nosyonlar almıştır. Bunlar; "metinler arasılık, yapısökümü, kararsızlık, farklılık, iz ve ek"tir. Bütün bunlar metinler, yazılar ve izlerin etkileşimi aracılığıyla anlamın sabit olmadığına vurgu yapar. Burada sözcükler evrensel anlamlara sahip değildir ve temel özelliklere sahip nesnelere atıfta bulunmaz. Derrida'ya göre, anlam bağımsız nesne dünyasına referansla değil, gösterenin oynaması aracılığıyla oluşturulur. Bu nedenle asla sabitlenemez. Sözcükler çoklu anlamlar taşır. Derrida, yapısökümü pratiğiyle son derece uyumludur. Derrida'nın kültürel çalışmalardaki yetkisi ve salgısı dikkate değer olmuştur. Karşit temsiliğin yaygın olarak benimsenmesini desteklemede, sosyal inşacılığın, karşit özcülüğün ve metinsel yapısökümün oturmasında katkı vermiştir. Onun izleri özellikle Stuart Hall'un dilde kararsız ve sabitlenmeyen kimlik kuramlaştrmasında görülmüştür (Barker ve GalasinÂski, 2001: 9-10).

2.4. İdeoloji ve Söylem İlişkisi Üzerinden Anlam Üreticisi Olarak Medya

Yukarıdaki üç kategori bakımından Britanya kültürel çalışmalarının etrafında sınıflandırıldığı üç temel konudan biri medya alanıyla ilgilidir. Yani kültürel çalışmalar, kitle iletişim araçlarının metinsel incelemeleri ve bunların hegemonya ve ideolojiyi yeniden üretmeye dönük işleyiş biçimleriyle ilgili olmuştur (Smith, 2005: 213). Bu bakımdan en önemli örnek 1978'de yayımlanan Hall ve arkadaşlarının (1982) gerçekleştirdikleri Policing The Crisis çalışmasıdır.

Kültürel çalışmalarda medyaya elit iktidarının kurumsal, söylemsel ve ideolojik açıdan yeniden üretim yeri olarak bakılmaktadır (Lembo, 2000: 53). Aynı zamanda kültürel çalışmalar bakımından medya, toplumsal rızanın kazanıldığı ya da kaybedildiği bir mücadele alanıdır (Dursun, 2001: 20). Medyanın ideolojik olduğu

iddiası, onun anlamın toplumsal inşası alanında iş gördüğünü ifade etmektedir. Medyanın sağladığı alanın üzerinde, insanlar kendi bilinçlerine varmaktadır (Hall, 2002: 118). Medya, anlam alanı içinde ve bu alan aracılığıyla işlevini sürdürmektedir:

“Anlam kendine özgü doğası gereği çokanlamlıdır: Ayrılmaz derecede bağlam bağımlıdır. Pek çok anlam arasından birini başat olarak ‘yeğleme’ mücadelesi içinde kısırlır ve bu mücadele sırasında oluşturulur. Bu başatlık, yapıların ve olayların içerisinde baştan verili değildir, temsili pratikler içinden belirli bir pratik türü üzerindeki sürekli mücadelenin sonucunda inşa edilir... Bu bağlamda anlam bir ayna gibi değil, bir dil gibi işlev görür... Anlamlar, tümüyle toplumsal ilişki ve yapılarda içerilmektedir. Belirli kültürel ve siyasal pratikler aracılığıyla, çeşitli toplumsal konumlara eklenilebildikleri ve toplumsal özneleri oluşturdukları ve yeniden oluşturdukları ölçüde toplumsal olarak işlev görürler ve işlerler.” (Hall, 2002: 116-117).

Bu alıntıdan da anlaşılacağı gibi kültürel çalışmalar çerçevesinde “anlam”a ilişkin vurgu önemlidir. Olayların anlamlarının verili olmadığı bir kere kabul edildiğinde, bu olayların anlamlandırılması da, ideolojik iktidarı işaret eder: “Olayları belli bir yönde anlamlandırma iktidarı.” Anlamlandırmalar, çekişmeli ve çatışmalı konulara gerçek ve olumlu birer güç olarak katılır ve sonuçları etkiler. Olayların anlamlandırılması, uğruna mücadeleye girilen şeyin bir parçasıdır çünkü anlamlandırma kolektif toplumsal anlamların yaratıldıkları araçtır (Hall, 1999: 95-97). Anlamlandırma, yan anlam düzeyinde yapılmaktadır ve medya söyleminin ideolojik boyutunu dile getirmektedir. Söylem kavramıyla anlaşılan, anlamın dil içerisinde hareket etmesiyle ortaya çıkan şeydir. İdeoloji ise bu anlamın belli kişi ve gruplar çıkarına harekete geçiriliş biçimiyle ilgilenir (Thompson'dan aktaran Sancar Üşür, 1997: 89).

Söylemin çözümlenmesi medyanın da sunduğu yazılı, sözlü ve görsel metinler içerisinde ifade edilen ideolojilerin ortaya konması için bir yol sağlamaktadır. Söylem, basitçe bir dil bilimsel pratik değildir; o, belli bir konuyu ifade eder ve onun hakkındaki bilgiyi inşa eder. Söylemin çözümlenmesi, sadece dilin ve temsilin, anlamı nasıl ürettiğini değil, bunun yanı sıra temsil, anlam ve iktidar arasındaki ilişkileri ve kimlikler ve öznelliklerin oluşumunu da inceler (Hall'dan aktaran Meyers, 2004: 100-101). İdeoloji de tahakküm ilişkilerini söylem içerisinde sistematik olarak kurmaktadır. Nitekim ideoloji, belli bir söylem içerisinde “gerçek olmayan” gerçekliği üretmektedir. Egemen sınıfın ideolojisi hem egemen sınıfı hem de egemenlik altındaki yani bağımlı sınıfı adlandırır. Çünkü egemen sınıfın ideolojisi tümüyle egemendir. Anlamı, dil içerisinde harekete geçiren de bu ideolojidir.

İdeolojik söylemler, kendi anlatı sistemleri içindeki "zaten bilinen"e gönderme yaparak, kendi kendilerini ortak bilgi deposunda onaylar; aynı zamanda burada seçmecî biçimde yeniden üretir (Hall, 1999: 107). İdeolojik söylemler, dünyayı kendi temsil etme tarzlarına, dili zaten kullanmakta olan öznelere katabilirler. Var olan söylemler silsilesi içinde zaten konumlanmış olan öznelere, tam anlamıyla toplumsal konuşmacıları kazanabilirler. Bu da ideolojinin söylemde dile getirilişini ve söylem aracılığıyla eklemelişini ele almanın gerektiğini ifade eder (Hall, 1999: 112).

Gelinen aşamada alıcı konumunu da gözler önüne sermek yararlı olacaktır. Yani alıcı konumu da önemlidir. 1980'lerden bu yana kültürel çalışmalar bünyesinde alıcı aktifleştirilmiştir. Bunun nedeni post-yapısalcılıktan etkilenmedir. Bu nedenle post-yapısalcılığın etkisindeki kültürel çalışmalar ismi bu çalışmada anılmaktadır. Ama yapısalcılığın etkisi altındaki kültürel çalışmalar açısından alıcı pasif de olmuştur.

2.5. Alıcı Konumu

Kültürel çalışmalar içerisinde medya metinlerinin kodlanmasıyla bunların kod açılması süreçleri büyük önem taşımaktadır. Bu önem ikisinin bir ve aynı anda ve anlamda olmadığından kaynaklanmaktadır. Örneğin kültürü bir çatışmalar uzamı gibi ele alan Stuart Hall, medyatik iletilerin üretim anıyla alımlama anı arasında bir uyum olmadığını kabul etmektedir (Maignet, 2001: 190). Dolayısıyla yorumlama da kendi içinde önemlidir. Hall'un çıkarımının gerisinde, Saussure'ün "işaret" ve Barthes'ın "düz anlam/yan anlam" kavramları (Hall, 2005: 91) bulunmaktadır.

Stuart Hall, metnin ideolojisi üzerine yoğunlaşarak özneliğin oluşumu içerisinde mesajlara dikkat çekmiştir. Daha sonra televizyon örneğinde medya metinlerinin direnmeye izin verecek okumalarının yapılabileceğine ve anlamın çoklu yapısına vurgu yapmıştır (Hall, 1999b). Kabul böyle olunca değerlendirme de medya metinlerinin anlamsal yapısının kodlanmasının ve kodaçıklamasının aynı noktada buluşamayabileceği şekline bürünmüştür. Medya metinlerinin kodlanması, belli profesyonel normlara, süreçlere, kurumsal ilişkilere ve televizyon kamerası gibi teknik donanımına bağlıdır. Mesajlar kodlandıktan sonra alıcılar, onu anlam stratejilerine bağlı olarak açabilmektedirler (Hall, 2005). Alıcıların alımlaması ise onların kültürel ve politik duruşlarına, geniş güç yapıları bakımından onların ilişkilerine bağlıdır (Hall, 1999b).

Kültürel çalışmalar içerisinde medya metinlerinin tek yönlü bir ideolojik etkileme düzeyinde yani baskın düzeyde değil, tartışmalı ve karşıt okumalara da izin verdiği Hall (1993; 1999; 2005) tarafından açıklanmıştır. Baskın okuma, amaçlanmış ve baskın ideolojileri desteklemektedir. Başka bir deyişle baskın okuma metnin,

mesajın içerdiği anlam boyunca okunmasını ifade etmektedir. Ancak burada tek yönlü bir süreçten öte, yan anlamlarının sınırları boyunca baskın tanımların meşruluk kazanacağı bir okumadan söz edilmektedir (Hall, 2005: 94). Tartışmalı okumaya göre, okuyucu metinde içkin baskın konumlanmaları tümüyle kabul edici bir duruşla almamaktadır. Okuyucu, neyin baskın olarak kodlandığını bilmektedir. Bunların kimini kabul ederken kimini de kendi gereksinim ve algılarına uyarlayarak alır. Bu anlamda okuyucunun metne direnmesi tümüyle mümkün olmayacaktır (Hall, 1999b). Karşıt okumaya göre ise okuyucu metinde yerleşik duran ideolojik olarak kodlanmış mesajların farkındadır ve bunlara direnmektedir. Metni bu yönde okuyabilen biri, metne bağlı olarak nelerin yaşandığının da farkındadır (Hall, 1993: 32-34).

Post-yapısalcılığın etkisi altındaki döneme denk gelen alımlama çalışmalarının açılış ürünü olması dolayısıyla en önemlisi denebilecek olanını, Hall'un arkadaşlarından David Morley, haber magazini Nationwide üzerinde yapmış ve bir yol açmıştır. Bu çalışmada o, sınıfın, ideolojiye iliştilmiş metinselliğin karşıt okunmasını ve direnme için bir temel sağladığını tartışmıştır. Morley'i, Hobson ve Ang sırasıyla arkası yarınlar Crossroads ve Dallas için kadın alıcıların incelenmesiyle yakından izlemişlerdir. Onlar da alıcı ve metin etkileşiminde aktif alıcı konumunu desteklemişlerdir. Daha sonra televizyon alıcısına yönelik çok sayıda çalışmada temel noktalar yinelenmiştir (Barker ve GalasinÂski, 2001: 7). Bu çalışmalarda dönemsel olarak da anlaşılabilceği gibi, kültürel çalışmaların alıcısının "aktif" olarak sabitlendiği söylenebilir. Zaten klasik/kültürelci gelenekte alıcı aktif duruma geçirilmeye çalışılmış, yapısalcılık etkisinde pasif bırakılmış ve son olarak post-yapısalcılık etkisinde de aktif duruma geçirilmiştir.

3. Çözümleme

Yukarıdaki kuramsal sunuma bağlı olarak burada 24 Ocak 2002 ile 15 Kasım 2014 tarihleri arasında Milliyet gazetesi web sayfasında yayımlanan beş haber ele alınmıştır. Bu haberler nasıl seçilmiştir? Google'a "Fadime Şahindal cinayeti haberleri" yazılmıştır. Milliyet gazetesinin konuyla ilgili arşivi çıkmıştır. Bu arşivdeki haberlere ulaşamamıştır. Ancak aynı cümleye "Milliyet'teki" sözcüğü eklenmiş ve yeniden sorgulanmıştır. Çıkan haberlerden ilk beş haber alınmıştır. Dolayısıyla Milliyet gazetesinin seçilmesinin nedeni de budur. Çözümleme, Britanya kültürel çalışmalarının en önemli haber çözümlemesi ve değerlendirmesinin yapıldığı Policing the Crisis: Mugging, The State, And Law And Order kitabının 3. ve 4. bölümleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Bir başka deyişle çözümleme, söz konusu çalışmadan esinlenerek hazırlanan bazı kavram ve sorulardan hareketle

yapılmıştır. Bu nedenle yapısalcılık etkisindeki kültürel çalışmalara denk gelmektedir. Anılan kavram ve sorular aşağıdaki gibidir:

1. Haber değeri ne üzerinden atfedilmiştir?
2. Haberlerde klişe sunum yapılmakta mıdır?
3. Haberde hikâyeleştirme yapılmış mıdır?
4. Objektiflik kategorisi işlenmiş midir, nasıl?
5. Haberlerin sunumunda keskinleştirme yapılmakta mıdır, nasıl?
6. Haberlerin sunumunda kızırtı yapılmakta mıdır, nasıl?
7. Ardalan ve bağlam bilgisi sunulmakta mıdır?
8. Birincil tanımlayıcıların görüşleri habere sızmış mıdır ve/veya örtük, dolaylı ve doğrudan alıntılar nasıl yapılmıştır?
9. Gündemi tutmak için nasıl bir sunum yapılmaktadır?
10. Özneler nasıl sunulmaktadır?
11. Dil nasıl kullanılmaktadır?
12. İdeolojik üretimin görüntüsü nasıldır? Hegemonya nasıl başarılmaktadır? Basın ideolojik aygıt konumuna uymakta mıdır?
13. Ne gizlenmektedir, ne öne çıkarılmaktadır?
14. Fotoğrafların anlamı nedir? Onlarla metin uyumu var mıdır?
15. Haberin genel çerçevesi iç düzeniyle uyumlu mudur?

Medyanın sorunlu olayları vermesi iki açıdan önemlidir: Medya, çoğunluk için ne tür olayların cereyan ettiğini tanımlamaya çalışır; medya aynı zamanda, bu olayların nasıl anlaşılması gerektiği konusunda güçlü yorumlar yapar (Hall vd., 1982). Burada incelenen olay ve haberleri bu iki boyut bakımından da işlevseldir.

1. Başlık: "İsveç'te bayraklar Fadime için indi!.."

Alt başlık: "İsveç, amcasının oğluluyla evlenmediği için babası tarafından öldürülen Fadime Şahindal'ı konuşuyor" (Milliyet, 24 Ocak 2002).

2. Başlık: "Fadime'nin öyküsü Avrupa'yı ağılattı" (Milliyet, 28 Ocak 2002).

3. Başlık: "İsveçliler Fadime'yi gözyaşıyla uğurladı"

Alt başlık: "İstediği kişiyle evlenmeyi reddedince, babası tarafından öldürülen genç kız için katedralde bir tören düzenlendi" (Milliyet, 5 Şubat 2002).

4. Başlık: “İsveç’te töreye en ağır ceza: MÜEBBET”

Alt başlık: “Uppsala kentinde kızı Fadime’yi öldüren Rahmi Şahindal ‘töre’ değil, ‘doğrudan infaz’ suçlamasıyla yargılandı ve ömür boyu hapis cezasına mahkûm edildi...” (Milliyet, 4 Nisan 2002).

5. “Namus cinayetini İsveç kitap yaptı”

Alt başlık: “İsveç’te 2002 yılında babası tarafından öldürüldüğünde ülke gündemine oturan Fadime Şahindal unutulmadı. Baba Rahmi Şahindal’ın müebbet hapis aldığı davaların hepsini takip eden Prof. Unni Wikan Fadime’nin hayatını yazdı” (Milliyet, 15 Kasım 2014).

Fadime Şahindal ile ilgili haberler, 2000’li yıllarda dönem dönem sıklıkla verilen haberler arasında yer almıştır. Bir olayın çözüme kavuşturulana kadar verilmesi anlamlı olabilir. Ancak ilgili haberlerin verilmesinde önceliğin sorunun çözümüne katkı amacı taşıdığını söylemek doğru olmayabilir. Bu konuyla ilgili haberlerin sürekli verilmesini editoryal tercihlere bağlamak mümkündür. Editörler, olayları sürekli gündemde tutarak bunlara haber değeri atfetmektedirler. Dikkat edilirse olay, şiddet içermektedir. Bu, olaya haber değeri atfetmek için yeterli bir nedendir. Şiddet, deyim yerindeyse “iş yapmakta” ve “dozu ayarlanarak” verilmektedir. Bayrakların Fadime için yarıya inmesi, Avrupa’nın ona ağlaması, onun gözyaşları içinde uğurlanması, katile en ağır cezanın verilmesi ve cinayet bakımından kitap yazılması gibi nedenler haberlere değer atfetmenin önemli yolları olarak göze çarpmaktadır. Alt başlıkların tümünde “öldürmek” sözcüğü kullanılmıştır. Bütün bunlar “şiddet” gerçeğine denk gelmektedir. Ayrıca olay, “ilginçlik” değeri üzerinden de verilmektedir. İsveç’te olması ve ayrıca oradaki ilk töre cinayeti olması da haber değeri atfedilmesinde etkili olmuştur (Özer, 2010).

Haberlerde klişe bir sunum yapılmaktadır. Haberler “5N 1K”nin yanıtları eşliğinde sunulmaktadır. Hemen her haberde cinayetin neden ve kim tarafından işlendiği gibi unsurlar yer almaktadır. Bu da haberin tipikleşmesine neden olmaktadır. Örneğin “Amcasının oğluyla evlenmeyi reddeden Fadime, babası Rasim (Rahmi y.n) Şahindal tarafından, annesi ve diğer kardeşlerinin gözü önünde öldürüldü. İSVEÇ’TE geniş yankı uyandıran...” ifadesine yakından bakıldığında; kim, ne, nerede, neden, nasıl gibi soruların karşılığının yer aldığı görülür. Kuşkusuz muhabirler ve onları yönlendiren editörler, etik ve hukuki yükümlülükten kaçmanın bir yolu olarak bu klişe sunumu yapmaktadırlar ancak konu ezbercilikten ileri gidememektedir. Bu sunumlar, aşağıdaki saptamaların ortaya koyduğu gerçekler eşliğinde ideolojik üretime konu olmaktadır.

Kısmen klişe sunuma bağlı olarak haberlerde hikâyeleştirme de yapılmaktadır.

Ele alınan ilk dört haber bütünlük içinde, cinayetin gerçekleştirilmesinden katilin hapse girmesine kadarki süreci içine alan tek bir habere dönmüştür. İncelenen 5. ve son haberde yer verilen bilgi yani yıllar sonra başrol oyuncularından Fadime Şahindal hakkında kitap yazılması da hikâyenin bağlayıcı unsuru olmaktadır. Bunun yanı sıra haberler kendi içinde de birer hikâye anlatmaktadır. Örneğin cinayeti duyuran ilk haberin yukarıda verilen başlık ve alt başlığına bakıldığında "bir varmış bir yokmuş" diye başlayan hikâyeleri çağrıştıran başlık ile devamını çağrıştıran alt başlıktan oluştuğu anlaşılabilir. Burası hikâyenin giriş kısmıdır. Gövdesi ise gelişme kısmıdır. Burada olayın nasıl geliştiği, ne olduğu yani Fadime Şahindal'ın töreyi çiğnemesi ve öldürülmesi anlatılmaktadır. Sonunda ise "İsveç Başbakanı Göran Persson, 'Cesur, genç ve güzel bir kızın kendi hayatını yaşamak için verdiği mücadele sonucu bir cinayete kurban gitmesi çok ürkütücü' dedi." açıklamasıyla hikâyelerin prensesinin durumu gibi örnek olay da sonuca bağlanmıştır.

Bu durum aynı zamanda objektiflik kategorisinin üstünü de gölgelemektedir. Nitekim bazı haberlerde olay taraflarına söz hakkı tanınmıştır. Yukarıdaki haberde İsveç Başbakanı açıklama yapmıştır. 5 numaralı başlığının haberinde kızını öldüren babaya da söz hakkı tanınmıştır. Babanın açıklaması, diğer haberlerde de yer almaktadır. Annenin de bir haberde kısa sözlerine yer verilmiştir. Kuşkusuz bunlar ölen Fadime'nin "yapamadığı" açıklamalarını dengelemeye yetmeyecektir. Dolayısıyla haberler verilirken objektiflik kategorisinin tam olarak işlendiğini söylemek de mümkün değildir.

Temel haberler dizisi, birinci sayfanın oluşumunu belirler. Çalışmada ele alınan haberler Milliyet gazetesinin basılı sayılarından alınmamıştır. Ama gene de önem sıralamasını yansıtabilir. Nitekim sorgulama sonunda ilk beş haberin alındığı yukarıda belirtilmiştir. Yani medyanın gündem belirleme gücünden yararlanılmakta ve konuya önem veriliyormuş gibi yapılmaktadır. Oysaki aşağıda değinilen noktalar dikkate alındığında, bu tercihin olaylara gerçekten değer verilmediğini gösterdiğini; haberlerin gündemi tutmaktan öte kâr, meşrulaştırma, kanıksattırma gibi çeşitli nedenlerden dolayı yayımlandığını söylemek mümkündür.

Buna bağlı olarak ikincisi editörlerin varsayımları ve olaylara bakış açısı gazetenin nasıl bir tavır aldığını belirlemektedir. Muhabirin, olaya kişisel bakış açısının editörlerin bakış açısından bağımsız olmadığı ya da olamayacağı için töre cinayetinin farklı açıklamalarını ortaya koyan sonradan yazılacak görüşler, hep aynı temellerden hareket etmektedir. Üstelik bu, tartışmaların biçimini değiştirmekten çok bu tartışmaları daha da "keskinleştirmeye" yaramaktadır. Gazeteler olayın düzeyini ve keskinliğini sürekli arttırmaktadır. Bu, yukarıda verilen başlıkların sıralamasında bile anlaşılabilir. Elbette bu, gazetelerin toplumsal rollerini yapma açısından

anlamli görünebilir ama durum bu kadar basit değildir. Aynı zamanda iyi ve doğru gazeteciliğe de denk düşmemektedir. Muhabir konuyu yazmaktadır. Editörler de bunu yeniden işlemektedirler.

Örneğin olayı gerçekleştiren suç işlemiştir. Bu çok kötü, anlamsız ve olumsuz bir durumu resmetmektedir. İsveç ve Türk toplumlarının buna nasıl baktığı etkili ama asıl bunu etkili ve anlamlı kılan, medyanın ideolojik bakış açısıyla yanlış yansıtmasıdır. Haberin içeriğinde ne olduğundan çok, bu ideolojik haber değeri olarak hikâyenin tekrardan ortaya konması önemli olmaktadır. Yani önemli olan haberlerin içeriği değil, medyanın bunu nasıl kullandığıdır. Bu da ideolojik olmasına neden olmaktadır. Örneğin erkek, kadını (baba-kızını) öldürmüş, gazete tam da bununla ilgilenmektedir. Babanın bu cinayeti "gerçekten neden" işlediği gibi konularla ilgilenmemektedir. Gazetenin ilgilendiği olay anıdır. Acaba bir insan neden kızını öldürür? Elbette bu doğru değildir ve kötü bir eylemdir.

Olayı haberde kızıştırma konusu önemlidir. Yani olayı sürekli haber yapma, kanıyı ya da yargıyı belirlemektedir. Daha çok ve gerekli açıklama mı yapılmaktadır? Hayır! Benzer şeyler tekrarlanmaktadır. Haber böyledir işte!.. Bu da iyi gazetecilik değildir. Oysaki iki farklı uygulama biçiminde ideolojik kapanma gerçekleşmektedir. Editörler, daha önce ortaya konan haberi, iki farklı yönde işleyerek daha güncel hâle getirmektedirler: Editöryal karara dönük kızıştırmaktadırlar. İçerisinde olayın kendilerine göre daha derin açıklamalarını yapmaktadırlar. İkisi arasındaki ayırım, iyi gazetecilik ayırımından değil, ideolojik kapanmanın iki farklı yolundan kaynaklanmaktadır: Basit ve karmaşık yapılanma. Basit yapılanmada suçlu ve kurban olarak verilenler yansıtılmaktadır. Karmaşık yapılanmada İsveç'te de güvensiz ve güvenliksiz bir ortamda yaşandığı ortaya konmaktadır. Bu nokta önemli olabilir. Ancak güvensiz ve güvenliksiz ortamı yaratanlar kimlerdir tartışması yapılabilir. Onların gerçek durumlarına bir değini yoktur. Güvenlik önlemi alması gerekenlere de bu yönde bir değini bulunmamaktadır. Suç kişiselleştirilmektedir. O da suç işleyendir yani babadır.

Haberlere bakıldığında popüler bir dil kullanıldığı görülmektedir. Ancak daha da önemlisi kamuya aitmiş gibi olaylar popülerleştirilmektedir. Böylece popüler ve kamuya ait bir tarz ortaya çıkmaktadır. Bu tarzda ortaya serilenler, 5N 1K'nin yanıtlarıdır. Bir anlamda gazetenin olaya bakışı ile muhabirin olaya bakışı örtüşmekte ve bir anlam oluşmaktadır: Baba kötüdür ve biz görevimizi yaptık!

Suç, saldırganla ilişkilendirilmekte ve suçun neden işlendiği gerçek anlamıyla tartışılmamaktadır. Aslında haberlerde İsveç devleti görevsel olarak sunulmaktadır. Başbakan ve bazı bakanlar ile prenses cenaze törenine katılmış ve daha Fadime

Şahindal yaşarken bazı önlemler alınmıştır. Bunlar yetmemiştir. Ama burada değinilmeyen bir şey var: Töre. Çıkan anlam şu yönde olmaktadır: Töre öyle güçlüdür ki, devlet bile olsa önünde duramaz. Fadime Şahindal olayında da böyle olmuştur. Koskoca İsveç devleti bu cinayeti önleyememiştir. Bu sunum ideolojiktir ve gerçeği yansıtmamalıdır.

Haberlerde olayın nasıl geliştiği kısaca anlatılmaktadır. Tarihsel bilgi olarak sunulan bunlar, elbette ardaan bilgisinin tam olarak verildiğini ifade etmemektedir. Ayrıca bağlam bilgisinin sunulmadığını ya da yeterince sunulmadığını söylemek de gerekmektedir. Dolayısıyla olayın gerçek bağlamına oturtulduğunu önermek çok güçtür. Neden ve nasıl sorularının yanıtları "İsveçli erkek arkadaş" ve "tabancayla vurmaya" indirgenmiştir. Bu soruların gerçek yanıtları verilse olay belli bir bağlama oturacak ve okuyucu da o taraftan konuya yaklaşacaktır. Örneğin önceki olay bilgisi de sayılabilecek hikâyemsi anlatım Giriş'te verilmiştir.

Girişteki alıntı, olaydan 12 yıl sonraki haberden yapılmıştır. Önceki haberlerde bu kadar bilgi yer almamakta, adeta haberler ancak bu alıntı kadar yer tutmaktadır. Alıntıda dikkat çeken bir ifade, "Genç kadın, ailesinin bu ilişkiye tepki vereceğini bildiği için birlikteliğini gizlemek zorunda kaldı." şeklindedir. Aslında haberlerde bu nokta üzerinde durulması gerekirdi. Örneğin Türkiye'de, Türk-Kürt, Alevi-Sünni ve Müslüman-Hıristiyan evliliklerinin dikkat çekici olduğunu ve bazı kesimler tarafından hoş karşılanmadığını söylemek yanlış olmasa gerekir. Kaba bir hesaplamayla Şahindal ailesinin 1981 ya da 1982'de İsveç'e göç ettiği kabul edilebilir. (Fadime Şahindal 2002'de 26 yaşında öldürüldü. 7 yaşında göç etmişlerdir.) Dolayısıyla baba ile kızının sosyalleşmesi, kültürler arası iletişime geçmesi bir ve aynı seviyede olmayacaktır. Baba, 1960'lar 1970'ler Maruş'ında kültürlenmiş biridir. Kız ise 1980'ler ve 1990'lar İsveç'inde kültürlenmiştir. Kuşkusuz bu nokta önemlidir. Babanın İsveç'teki sosyal yaşamı kabul etmesi ile o yaşam içerisinde yetişen kızının aynı yaşamı anlamlandırması benzer bile olmayacaktır. Bu yapılan yorumda katkısı olan Sosyolog Prof. Dr. Nadir Suğur'un ifadesiyle (kişisel görüşme, 24.04.2020), "Baba aslında kurşunu İsveç toplumuna sıkıyordu." O toplumu kabullenmemiştir sanki ve çektiği acıların sorumlusu olarak İsveç toplumunu görüyor olabilirdi. Elbette bütün bunlar babanın cinayetini meşrulaştırmaz. Törenin kısırcasında yetişmiş bir insanın çaresi, töreye karşı geleni yok etmektir. O da bunu yapmıştır. Baba, entegrasyon sürecini tamamlayamamıştır. Dolayısıyla haberlerde tartışılması ve hedefe konması gereken "töre"nin kendisidir. Bu yapılmamıştır. Örneğin bir uzmanın konuyla ilgili görüşüne başvurulmamıştır. Bir sosyolog ya da psikoloğa haberlerde değerlendirme olanağı verilmemiştir. Yalnızca 2014 yılındaki haberde İsveçli bir psikoloğun mahkemeye sunulan raporundan söz edilmiştir. Peki ne yapılmıştır? Olay anı aktarılmıştır. Ci-

neyetin nasıl işlendiği anlatılmış, tepkilere yer verilmiş, babaya verilen ceza konu edinilmiştir. Haber budur işte!.. Yapılan doğru olsaydı ve karşılığını bulsaydı daha sonra bu ülkede ve bazı Avrupa ülkelerinde töre cinayetleri olmazdı.

Haberlerde olay taraflarına yeterince söz hakkı verilmiş değildir. Zaten kısa haberlerdir. Fadime Şahindal ölmüştür. Baba hapse girmiştir. Anne ve kardeşler ortada yoklar. Olay tarafı olarak İsveç Başbakanı vs. kalmıştır. Ama açıklamaları yeterli değildir. Dolayısıyla haberler daha çok muhabirin kendi kaleminden çıkmış anlamı doğuran örtük alıntılardan oluşmuştur. Bu, inandırıcılığı sağlamaya yetmiştir. Kuşkusuz bu da olayların birincil tanımlayıcılarının güvenilir kaynaklar olduğunu, basın ise olayların ikincil tanımlayıcısı olduğunu (Hall, 1982) kanıtlamaya yetmektedir.

“İsveç’te bayraklar Fadime için indi!..”; “Fadime’nin öyküsü Avrupa’yı ağlattı”; “İsveçliler Fadime’yi gözyaşıyla uğurladı”; “İsveç’te töreye en ağır ceza: MÜEBBET”; “Namus cinayetini İsveç kitap yaptı.” Bu başlıklar, gündemi tutmak için atılmış başlıklardır. Sanki herkes üzerine düşen görevi yerine getirmiş gibi yapılmıştır. Öyleyse eğer Fadime Şahindal neden yaşamıyor? Aşağıda görüleceği gibi bu tutum haber metinlerinde de sürmüştür. Başlıkların ideolojik üretim işine karıştığını, sorunun çözümü yani basının toplumsal rolünü yerine getirmesi bakımından değil, dikkat çekmek ve böylece toplam satışı arttırmak ve kâr etmek bakımından işlevsel olduğunu söylemek yararlı olacaktır.

“İSKANDİNAV ve Benelüks ülkeleri, burada yaşayan Türkler arasında annesiz baskısıyla evlilikleri önlemek için yasa çıkarma hazırlıklarını sürdürürken, sosyoloji öğrencisi Fadime, bu baskının son kurbanı oldu. Amcasının oğluyula evlenmeyi reddeden Fadime, babası Rasim Şahindal tarafından, annesi ve diğer kardeşlerinin gözü önünde öldürüldü.” (Milliyet, 24 Ocak 2002).

Bu alıntıdaki tanımlamalar, özneler bakımından açıklayıcı niteliktedir. Ölen Fadime Şahindal, “kurban” olarak nitelenmektedir. Pasif konumdadır. Baba ise aktif konuma çekilmiştir.

“İSVEÇ’TE geniş yankı uyandıran cinayet büyük nefretle karşılanırken, Uppsala ve Östersund kentlerinde bayraklar yarıya indirildi. Cinayeti trajedi olarak nitelendiren İsveç Başbakanı Göran Persson, ‘Cesur, genç ve güzel bir kızın kendi hayatını yaşama için verdiği mücadele sonucu bir cinayete kurban gitmesi çok ürkütücü’ dedi.” (Milliyet, 24 Ocak 2002).

İsveç Başbakanı Göran Persson’ın sözlerinin nazik, nezih, düzeyli ve konuyu açıklayıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Onun, bu olayın nasıl olabildiğini anlamaya çalıştığını önermek mümkündür. Öznelere ilişkin bu sunumlar diğer haberleri temsil eder niteliktedir.

"...sosyoloji öğrencisi Fadime, bu baskının son kurbanı oldu. Amcasının oğluyla evlenmeyi reddeden Fadime, babası Rasim Şahindal tarafından, annesi ve diğer kardeşlerinin gözü önünde öldürüldü." (Milliyet, 24 Ocak 2002).

"Ailesinin karşı çıkmasına rağmen İsveçli gençle beraberliğini sürdüren Fadime Şahindal'ın babası tarafından öldürülmesi Avrupa'da da büyük yankı yarattı." (Milliyet, 28 Ocak 2002).

"İstedığı kişiyle evlenmeyi reddedince, babası tarafından öldürülen genç kız için kadetralde bir tören düzenlendi." (Milliyet, 5 Şubat 2002).

Alıntılar, ilgili haberlerin girişlerinden yapılmıştır. Çatı, böyle kurulmuştur. Dikkat edilirse, aynı ifadelerle cinayete gerekçe sunulmuştur. Haberleri okuyan biri, Fadime Şahindal'ın amcasının oğluyla evlenmeyi kabul etmiş olsaydı ölmeyeceğini düşünecektir. Bir başka ifadeyle töreye karşı gelmeseydi yaşayacaktı. Yetmiyormuş gibi babasını da evlat katili yapmış oldu. Töre böyledir, uymayanlar canlarıyla öderler!.. Bu anlam ideolojiktir. Basın hegemonyanın başarılmasında işlevsel olmuştur (Özer, 2001) ve ideolojik aygıt konumuna gelmiştir (Althusser, 1991).

"1998 yılında İsveçli sevgilisi Patrick ile yaşadığı için sürekli tehdit alan ve zaman zaman saldırıya uğrayan talihsiz Fadime, açtığı davada babasını mahkûm ettirmişti." Alıntıda da görüleceği gibi, Fadime Şahindal "talihsiz, kurban" gibi sözcüklerle tanımlanmıştır. Ancak alıntıda başka bir anlam da çıkmaktadır. Fadime suçludur, o bir Türk'tür, bir Türk olarak hadi yabancı birine âşık oldu ancak sevgilisiyle yaşamak da neymiş gibi bir anlam çıkmaktadır. Yetmiyormuş gibi babasını da mahkûm ettirmiştir. Bu sunum da ideolojiktir. Aslında metinlerde Fadime Şahindal'ı koruyucu bir dil kullanılmaya çalışılmakta ama deyim yerindeyse kaş yapayım derken göz çıkarıldığı anlar da olmaktadır. Çok sayıda ifade de Fadime Şahindal zor duruma düşürülmüş-tür haberlerin dilinde...

Haberlerde bu türden olayların yaşanmasında ekonomik, politik, sosyal, kültürel, eğitimsel vs. etkenlere ilişkin bir tartışma yer almamaktadır. Ama asıl bunların tartışılması gerekmektedir. James Halloran'a (1983: 65) göre, şiddet konusu davranışın kökleri ya da kaynakları uygun ulusal, tarihsel, kültürel ve ekonomik bağlamlar dışında elverişli bir biçimde incelenemez. Kökleri ülkeden ülkeye değişir. Sanırım incelenen konu itibariyle sorun da budur. Türkiye'nin bir sorunudur ve çözüm buradan çıkmalıdır. Bu, gizlenemez bir durumdur. İsveç tarafında konuya gereken toplumsal, kültürel, kurumsal, kişisel ve siyasal destek verilmiştir. Haberler bu temayı işlemektedir.

Fotoğraflara bakıldığında Fadime Şahindal'ın yüzünü gösteren fotoğrafıyla, cena-

ze töreni sırasında çekilmiş bir fotoğrafın yayımlandığı görülmektedir. Metinlerle uyumlu olduğu söylenebilir. Siyah beyaz metinlere iki siyah beyaz fotoğraf yapıştirilmiştir. Nitekim olay siyah beyaz bir olaydır. Bu anlamda haberlerin genel çerçevesinin iç düzeniyle uyumlu olduğu da söylenebilir. Genel çerçevede haberler yan anlamlı ya da düz anlamlı bir şekilde cinayeti duyurmaktadır. Fiziksel uyum bulunmaktadır. Başlıklar, spotlar, haber girişleri, metinler ve fotoğraflar uyum içerisinde ideolojik üretime konu olmuşlardır.

Sonuç ve Tartışma

Fadime Şahindal ile ilgili haberler, medyada yoğun olarak yer almıştır. Elbette Milliyet gazetesi de nicel olarak çok sayıda haber yayımlamıştır. Ancak nicel olarak çokluk, nitel çokluğu beraberinde getirmemektedir. Örneğin Fadime Şahindal olayı haberlerin nicel çokluğuna karşın son bulmamış aksine sonrasında yeni olaylar da yaşanmıştır. Bu, editörlerin olayı yeniden yeniden aynı şekilde kâr amaçlı sunmasıyla açıklanabilir. Olaya haber değeri atfeden taraf editörler olmuştur. Elbette medyanın aç karnı, şiddet haberlerine kıvamını bulmuş tatlı olarak bakmaktadır. Fadime Şahindal haberlerinin işlevini de ancak bu şekilde açıklamak mümkündür. Kuşkusuz hakkında roman yazılması, heykelinin dikilmesi anımsatılabilir. Ancak haberlerin içeriklerinin bu yönde olmadığını anımsatmak yararlı olacaktır.

Haberler geleneksel gazeteciliğin 5N-1K kuralına göre yapılandırılmış, bu da klişe sunuma dolayısıyla haberin hikâyeleşmesine neden olmuştur. Evet, olay, haberde bir hikâye gibi anlatılmış, başrollere Fadime ve babası Rahmi Şahindal konmuştur. Olayın sonunda prenses, babası tarafından öldürülmüş ve son söz olarak kralın yardımcısı konumundaki İsveç Başbakanı, Fadime Şahindal'ı övücü konuşmasını yapmıştır. Bu durum, haberde objektifliğin kurtarılmasına yetmemiştir. Haberler kâr, kanıksattırma ve meşrulaştırma işine karışarak ideolojik üretime konu olmuştur. Haberlerde ayrıca keskinleştirme ve kızıştırma da yapılmıştır.

En önemlisi suç kişiselleştirilmiş, babaya yıkılmış, töre göstermelik bir biçimde sorun edinilmiş, hedefe konmamış, tartışılmamıştır. Haberler adeta, “Devlet de olsa töreye direnemez” mesajıyla kapanmıştır. Olayı birincil tanımlayıcılar tanımlamış, basın ancak ikincil olarak tanımlayabilmiş ve basın böylece ideolojik aygıt olmuş, hegemonyanın başarılmasında işlevsel hale gelmiştir. Haberlin dili keskindir. Sözcük seçimleri risklidir. Örneğin kurban denerek Fadime Şahindal pasifleştirilmiş, buna karşılık negatif bir biçimde de olsa baba aktifleştirilmiştir.

Ardalan ve bağlam bilgisi haberlerde yeterince sunulmamış, olayın nedeni ve nasılının yanıtları “İsveçli erkek arkadaş” ve “tabancayla vurmaya” indirgenmiştir. Cinayete hep gerekçe yaratılmış, töre güç bakımından yüceltilmiştir. Haberde töre

tartışılmadığı gibi, olayı yaşayanların entegrasyon durumları da irdelenmemiştir. Aslında kızını öldüren babanın asıl sorunu, son derece demokratik bir ortamda yaşanan oradaki yaşama, daha törede kalması dolayısıyla uyum sağlayamaması da olabilir. Sonuçta bu çalışma, bütünlüklü olarak yapısalcılık etkisinde kalan Britanya kültürel çalışmaları çerçevesinde haber çözümlemesi yapılabileceğini göstermiştir. Medya, çoğunluk için ne tür olayların cereyan ettiğini tanımlamış ve Fadime Şahindal cinayetinin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda güçlü yorumlar yapmıştır. Çalışma, haberlerde yapısal olarak yanlı bir sunum yapıldığını kanıtlamıştır. Yani çalışma, eleştirel haber çözümlemesi yapmak için ille de –Türkiye’de çoğu çalışmada yapıldığı gibi- Teun Adrian van Dijk’in makro-mikro modelinin yöntemde kullanılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bilindiği gibi Türkiye’de kuramsal temeli kültürel çalışmalara, yöntemi de eleştirel söylem çözümlemesine uygun çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Buna ilişkin bir değerlendirme de yapılmıştır (Özer, 2018). Kuşkusuz eleştirel söylem çözümlemesinin daha ayrıntılı ve teknik çözümlemesinin yanında, Britanya kültürel çalışmaları bakımından yapılan bu çözümleme daha çok bağlam bağımlı, tarihsel ve ideolojik yapıyı ortaya çıkarmaya dönük kalır. Doğal olanı da budur. Sıra ve sorun Britanya kültürel çalışmalarıyla eleştirel söylem çözümlemesi arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmaya gelmiştir. Şimdiden söyleyelim, post-yapısalcılık etkisindeki Britanya kültürel çalışmaları ile eleştirel söylem çözümlemesi arasında bağ kurulabilecek olmasına karşın, onlar disiplinlerarası olsalar bile birbirlerine muhtaç değildirler.

Burada son olarak iki akademisyenin, kültürel çalışmalar ve eleştirel söylem çözümlemesinin ilişkisine yönelik yazışma yoluyla edindiğim görüşlerine yer vermek istiyorum. Onlardan biri, Prof. Dr. Michael Billig’dir. Billig (02.04.2020), konunun açıklamasının zor olduğunu, kendisinin kültürel çalışmalar konusunda uzman olmadığını ancak eleştirel söylem çözümlemesinin kültürel çalışmalara oranla daha az araştırmacı tarafından yürütüldüğünü belirtmiştir. Eleştirel söylem çözümlemesinin kurucularından Prof. Dr. Teo van Leeuwen’a (07.04.2020) göre ise (Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Kültürel Çalışmaların) her ikisi de genellikle aynı tür sorunlarla ilgilenen iki farklı gelenektir. Örneğin ırkçılık Stuart Hall’un son çalışmaları tarafından başlatılan Birmingham geleneğindeki Kültürel Çalışmalar araştırmacıları tarafından incelenmiştir. Ayrıca Ruth Wodak ve Teun van Dijk gibi Eleştirel Dil bilimciler tarafından da incelenmektedir. Leeuwen’a göre, Kültürel Çalışmalar aslında İngiltere’de işçi sınıfı gibi popüler, kültürel ve sosyal sorunlara ilgi duyan edebi çalışmaların bir sonucuydu. Daha sonraları Eleştirel Söylem Çözümlemesi olarak adlandırılmış olan Eleştirel Dil bilim ise dil bilimsel metin çözümlemesinden çıkmıştır. Eleştirel Dil bilim, teknik olarak daha karmaşık metin

çözümleme biçimleri kullanır. Ancak bağlamsal, kültürel-tarihsel ve kuramsal temelleri teknik yönüne göre daha az genişletir.

Kaynakça

- Althusser, Louis (1991). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İletişim Yayınları.
- Barker, Chris ve Dariusz Galasinski (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis A Dialogue on Language and Identity*, Sage Publications.
- Barthes, Roland (1996). *S/Z*, Çev. Sündüz Öztürk Kasar, Yapı Kredi Yayınları.
- Coward, Rosalind ve John Ellis (1985). *Dil ve Maddecilik*, Çev. Esen Tarım, İletişim Yayınları.
- Curran, James vd. (1991). "İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar", Çev. Meral Özbek, İLEF Yıllık: 228-253.
- Çam, Şerife (2008). *Medya Çalışmalarında İdeoloji Epistemolojik ve Metodolojik Sorunlar*, De Ki Yayınları.
- Dursun, Çiler (2001). *Televizyon Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi.
- Eagleton, Terry (1996). *İdeoloji*, Çev. Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları.
- Fiske, John (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Çev. Süleyman İrvan, Ark Yayınları.
- Hall, Stuart (1993). "The Television Discourse-Encoding and Decoding", *İçinde Studying Culture An Introductory Reader*, Ed. Ann Gray ve Jim McGuigan, Edward Arnold: 28-34.
- Hall, Stuart (1996). "Signification, Representation, Ideology: Althusser and the Post-Structuralist Debates", *İçinde Cultural Studies and Communication*, Ed. J. Curran vd., Arnold: 11-34.
- Hall, Stuart (1999). "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü", *İçinde Medya Üktidar İdeoloji*, Çev. ve Der. Mehmet Küçük, Ark Yayınları: 77-126.
- Hall, Stuart (1999a). "Kültür Medya ve İdeolojik Etki", *İçinde Medya İktidar, İdeoloji*, Çev. ve Der. Mehmet Küçük, Ark Yayınları: 199-245.
- Hall, Stuart (1999b), "Encoding, Decoding", *İçinde The Cultural Studies Reader*, Ed. During Simon, Roudledge: 507-517.
- Hall, Stuart (2002). "İdeoloji ve İletişim Kuramı", *Medya Kültür Siyaset*, Der. Süleyman İrvan, Çev. Ahmet Gürata, Ark Yayınları: 79-97.
- Hall, Stuart (2005). "Kodlama, Kodaçıklama", *İçinde Medya ve İzleyici*, Der. Şahinde Yavuz, Çev. Yiğit Yavuz, Vadi Yayınları: 85-97.
- Hall, Stuart (2008). "Kültürel Çalışmalar ve Teorik Miras", *İçinde İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*, Der. Sevilay Çelenk, Çev. Sevilay Çelenk ve Alp Erhan Arslan, de ki Yayınları: 85-114.
- Hall Stuart vd. (1982). *Policing the Crisis: Mugging, the State and Law and Order*, GB: Methuen.
- Halloran, D. James vd., (1970). *Demonstration and Communication*, Harmonds-worth, Penguin.
- İnal, Ayşe (1996). *Haberi Okumak*, Temuçin Yayınları.
- Lebo, Ron (2000). *Thinking Through Television*, Cambridge University Press.
- Maigret, Eric (2011). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, Çev. Halime Yücel, İletişim Yayınları.
- Meyers, Marian (2004). "African American Women and Violence: Gender, Race, and Class in the News", *Critical Studies in Mass Communication*, 21(2): 95-118.

- Mutlu, Erol (1998). İletişim Sözlüğü, Ark Yayınları.
- Oğuz, Hatice Şule (2014). "Stuart Hall Tarihten Geçenler", Moment Dergisi, 1(1): 125-136.
- Özbek, Meral (1994). Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski, İletişim Yayınları.
- Özer, Ömer (2001). "Kazanılmış Hakkın Tersine Çevrilmesi: 1 Mayıs 1996 Olaylarının Türk Basınında Sunumu", İletişim, (9): 109-135.
- Özer, Ömer (2007). Medya Şiddet Toplum, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları; NO: 1725; İletişim Fakültesi Yayınları; NO: 66.
- Özer, Ömer (2010). Liberal Basın, Literatürk Yayınları.
- Özer, Ömer (2018). Gökyüzüne Çılgık Öncülerden Eleştirel Söylem Yaklaşımları ve Özgün Çözümlerler, Literatürk Academia Yayınları.
- Özer, Ömer (2019). Kızılca Kıyamet Koparken Britanya Kültürel Çalışmaları Çerçevesinde Özgün Haber Çözümlerleri, Literatürk Academia.
- Saussure, Ferdinand (1985). Genel Dil bilim Dersleri, Der. C. Bally ve A. Sechehage, Çev. Berke Vardar, Birey ve Toplum Yayınları.
- Saussure, Ferdinand (1992). "Sign and Language", İçinde Culture and Society, Ed. Jeffrey C. Alexander ve Steven Seidman, Cambridge University Press: 55-63.
- Shoemaker, Pamela ve Stephen D. Reese (2002). "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi", İçinde Medya Kültür Siyaset, Der. ve Çev. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi: 127-178.
- Smith, Philip (2005). Kültürel Kuram, Çev. Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu, Babil Yayınları.
- Stevenson, N. (1997). Understanding Media Culture, Sage.
- Storey, John (1993). An Introductory Guide To Cultural Theory and Popular Culture, Harvester, Wheatsheaf.
- Tester, K. (1994). Media, Culture and Morality, Routledge.
- Turner, Graeme (2016). İngiliz Kültürel Çalışmaları, Türkçe Söyleyenler, Deniz Özçetin ve Burak Özçetin, Heretik Yayınları.
- Türkoğlu, Nurçay (2004). Toplumsal İletişim, İmge Kitabevi.
- Üşür, Sancar Serpil (1997). İdeolojinin Serüveni, İmge Yayınevi.
- Williams, Raymond (1991). "Base and Superstructure in Marxist Cultural theory", içinde Rethinking Popular Culture, Ed. Chandra Mukerji ve Michael Schudson, University of California Press: 407-423.
- Williams, Raymond (1993). "Culture is Ordinary", içinde Studying Culture An Introductory Reader, Ed. Ann Gray ve Jim McGuigan, Edward Arnold: 5-14.